

A hiperaktív, figyelem- és tanulási zavaros gyermekek kevésbé ismert tulajdonságai

Az intézményes minősítés, például „hiperaktív, egyéb fogyatékos”,¹ valamint a szociális környezet rájuk akasztott címkéi (neveletlen, idióta, lusta) azt közvetítik a hiperkinetikus zavaros gyermekek számára, hogy kizárólag negatív tulajdonságokkal rendelkeznek.

A környezet megítélésében, reakcióiban tükröként látják önmagukat, ezért igen korai életszakaszban alapozódik meg és rögzül negatív énképük. Általánosságban elmondható, hogy mire túljutnak a serdülőkoron, teljesen leépül önbizalmuk és önbecsülésük.

A hivatkozott szakirodalmi munkák a HKZ tüneteinek bemutatásánál elsősorban azokat a jellemző vonásokat emelik ki, amelyek a szociálisan kompetens viselkedés, valamint az oktatási intézményekben sikeresnek tartott iskolai teljesítmények szempontjából a legalapvetőbb gátló tényezőknél tekinthetők. Pedig bárki, aki részt vesz az érintett gyermekek formális (iskolai) és informális minősítésében, más fókuszról közelít ezen fiatalok felé, és a betegség kellemetlen magatartási tünetei mögött rejlő valódi énjüket próbálja megismerni, arra a következtetésre jut, hogy olyan tulajdonságokkal rendelkeznek, amelyek hiányoznak korunk eltorzult értékrendű, anyagi, cél-, siker- és munkaorientált szemléletű többségi társadalmából, ;

Az esetek elemzése alapján a HKZ-s gyermekek személyiségének azon tulajdonságai, amelyekre nem, vagy csak érintőlegesen tér ki a témával kapcsolatos szakirodalom:

Empátia:

Kora gyermekkoruktól kezdve környezetük felnőtt tagjait is megszégyenítő empátikus készséggel rendelkeznek. Mélyen együtt éreznek minden szenvedő élőlényvel, állatokkal és emberekkel egyaránt: Környezetükben szinte ők az elsők, akik érzékelik, ha valakit fizikai vagy lelki fájdalmak gyötörnek. Ugyancsak elsőként ismerik fel és reagálnak családtagjaik érzelmeire, hangulataira, fáradtságára. Még az egészen kicsi gyermekek is meglátják a másik élőlény érzelmi szükségleteit, valamint azt, ha az vigasztalásra szorul.

„A mély érzésekre való képesség és a rendkívüli érzékenység által olyanokká válnak, mintha lelküket odakínálnák embertársaik hangulatának, mintha hiányozna belőlük a szűrő, amely megvédi őket a túl erős benyomásoktól.” (Ruf – Bachtiger, [1993(131. o.)

Segítőkészség, gondoskodás:

Mindegyik hiperkinetikus zavaros gyermek esetében megfigyelhető a spontánul megnyilvánuló segítőkészség, valamint a rászorulókról való gondoskodás, mely humánus attitűd már szintén egész korai gyermekkorban megnyilvánul. Bizalommal, hátsó gondolatoktól és előítéletektől mentesen közelítenek mindenkihez, amellyel gyakran visszaél; tágabb: környezetük. Sajnálatosan kritikátlan – és gyakran meggondolatlan – adakozó hajlamuk, segítőkészségük révén is gyakran áldozatul esnek az őket kihasználó személyeknek.

¹ Az 1993. és 1996. évi közoktatási törvények szerint a hiperkinetikus szindrómás gyermekek a „más fogyatékos” csoportba tartoznak.

Nyitottság:

Érdeklődők és nyitottak minden és mindenki iránt. (A hiperaktív gyermekek már pár napos korukban, fejüket forgatva, tágra nyílt szemmel szemlélik környezetüket.) Atipikus „miért korszak”, amely rendszerint 31 éves korban kezdődik, ezeknél a gyermekeknél jó egy évvel korábban jelentkezik; és sókkal intenzívebb lefolyású. Nem: elégitik ki okét á; hiányos és túl egyszerűnek tűnő magyarázatok, hanem tovább kérdeznék mindaddig, amíg pontos választ nem kapnak kérdéseikre.

Lelkesedés:

Környezetük számára is magával ragadó lelkesedni tudásuk, amellyel testestül-lelkestül belevetik magukat bizonyos helyzetekbe, kiváltképp akkor, ha erősen motiváltak az adott dologgal kapcsolatosan:

Önzetlenség:

Példaértékű jóindulatuk és önzetlenségük; amellyel saját személyükre és családjukra való következmények mérlegelése nélkül készek mindenüket – akár a legkedvesebb „tárgyaikat is -, viszonzást nem várva felkínálni, illetve odaadni másoknak.

Jó szociális érzék:

Ha környezetük tagjai nem váltanak ki feszültséget, ingerültséget bennük, kora gyermekkoruktól kezdve: mindenkihez szívélyesen viszonyulnak. Igen jó szociális érzéssel rendelkeznek. vidám, kiegyensúlyozott, boldog; gyermek benyomását keltik, amely állapot mindaddig jellemző rájuk, amíg az oktatási intézmények elvárásaival és személyük visszautasításával nem találkoznak. Intenzíven és hosszú időn keresztül kötődnek azokhoz a személyekhez és tárgyakhoz, akikhez/amelyekhez pozitív érzelmek fűzik őket. Nem táplálnak, őriznek haragot sem önmagukban, sem másokban. Még a személyüket ért jogsérelem és méltánytalanság esetén is azonnal megbocsátanak, megenyhülnek, ha a másik fél elnézést kér tőlük. A nagy konfliktusok (kiabálások, veszekedések, verekedések) után néhány percen belül elfelejtik azokat, ezt várják el környezetüktől is.

Jó intuíciós képesség:

Magas fokú érzékenységük révén igen jó intuíciós képességekkel rendelkeznek, ez utóbbi: gondolkodásukra, problémamegoldó képességükre is kiterjed. Gyakori, hogy szinte teljes pontossággal megéreznek jövőbeli; eseményeket. Szinte olvasnak a környezetükben élők gondolataiban. Rövid időn belül; felismerik a mások viselkedése mögötti rejtett, köztük a manipulációs szándékot is, ilyenkor kategorikusan visszautasítják az illető közeledését. Zavaró tényezőként élik meg a környezetükben élők embertelenségét, sportszerűtlenségét, rosszindulatát, butaságát. Csak saját intuíciójukat, ítéleteiket, értékeiket, tapasztalataikat hajlandók követni. Az elveikhez való szilárd ragaszkodás azonban sajnálatosan alacsony kompromisszumos készséggel társul.

Önállóságigény:

Néhány éves kortól jellemző rájuk, hogy a környezetben élők szándékait gyakran teljesen figyelmen kívül hagyva, „öntörvényűen”, szinte önállóan cselékednek. Kirívóan nagy függetlenségérzetük mind gyermek- mind felnőttkorban gyakran magányos, céltalan kószalásokra készíti őket: Nagyfokú önállóságuk mellett gyorsan átlátják a különböző problémák természetét. Különösen a kisiskolás éveik végétől jó szervező- és

tárgyalókészség, valamint határozott, gyors, magabiztos intézkedések jellemzőek ezekre a gyermekekre. Viszonylag korai életszakaszban kifejlődik a felmerülő helyzetekkel kapcsolatos feltűnően gyors reakciókészségük.

Átlag feletti memória:

Meglepően jól emlékeznek minden apró részletre, akár 2-3 éves korukig visszamenőleg is. Megfigyeléseikből, a látott és hallott információkból (például mások beszélgetése, műsorok) még abban az esetben is, ha abba személyesen nem is kapcsolódnak be, minden lehetséges mozzanatot regisztrálnak és megőriznek emlékezetükben. Képesek arra, hogy filmszerűen visszaadják egy-egy hallott, látott, átélt esemény legapróbb részleteit is.

Mentális érettség:

Hozzávetőlegesen az óvodás, az 5 éves kor körüli életkorra tehető, hogy komolyan foglalkoztatják őket az emberi élet értelmével kapcsolatos, a „honnét jöttünk, merre tartunk” típusú kérdések, Szintén kora gyermekkoruktól kezdve kitűnnek bölcs, érett, a biológiai korukat messze meghaladó megállapításaikkal, Már 3-4 éves kortól gyakori náluk; hogy igen találó, lényegkiemelő megjegyzéseket tesznek emberekre és különböző szituációkra. Bizonyos területeken való, a kortársaiknál jóval érettebb gondolkodásmódjuk révén is sajnálatosan újra és újra peremhelyzetbe kerülnek a kortárs csoporton belül. A tanulás leghatékonyabb formájának az életből vett tapasztalatok megélését tartják, ezért rendszerint olyan helyzeteket indukálnak tudattalanul is, amelyekben személyiségük fejlődhet.

Általánosan érvényesnek tartom rájuk azt, hogy ha lehetőségük van arra, hogy kilépjenek abból a felvett szerepből, kirívó magatartásformából, amellyel védekeznek a környezetük ellenállásával és értetlenségével szemben, akkor derül arra fény, hogy jóval fejlettebb, érettebb személyiséggel rendelkeznek, mint saját korosztályuk; hiszen jóval többet éltek meg, több tapasztalatot szereztek, mint a velük egykorú fiatalok. Korai intellektuális érdeklődésük – amely semmiképpen sem koruknak megfelelő -, valamint a szociális problémák iránti nyitottságuk, érdeklődésük (például egy 9 éves fiú legszívesebben szociográfiákat olvas), valamint a társadalmi igazságtalanságok iránti érzékenységük is megkülönbözteti őket a kortársaiktól, Ösztönösen a védelmező szerepet veszik föl a gyengék, kiszolgáltatottak mellett. Rendkívül fejlett igazságérzettel rendelkeznek. Nemcsak önmaguk, hanem mások érdekében is erőteljesen fellépnek, ha bárki részéről igazságtalanságot, méltánytalanságot tapasztalnak. Sajnálatosan számos konfliktusuk származik abból, hogy az igazságtalanságok ellen inadekvát, indulatvezérelt módon lépnek fel.

Morális érzék:

Elutasítják az őszintétlenséget és hazugságot. Azt tapasztaltam, hogy egyedül az elégtelen osztályzatok eltitkolása jellemző rájuk, ez azonban a családi környezet elleni védekezésből, nem a jellemfejlődés torzulásából fakad. Minden tettükért vállalják a kilátásba helyezett szankciók ellenére is a felelősséget, még az olyan vétségéért is, amelyekben ők személy szerint csak kis mértékben érintettek. Olyan érzékenyen, kritikusan viszonyulnak a személyiség jellemhibájának tartott hiányosságaihoz, hogy valósággal lelkiismereti tükröt tartanak a környezetük elé. (Például a nyilvánosság előtt kétszínűséggel vádolják meg a szülőt, amikor az annak ellenére szívélyesen társalog ismerősével a telefonon, hogy negatív véleménye van az utóbbi személyről.)

Ha valaki emberi méltóságérzetükön, önérzetükön ejt sérelmet, nem alázkodnak meg és kezdeményeznek kapcsolatfelvételt az illetővel még abban az esetben sem, ha vállalniuk kell

az egyedül maradás kockázatát. Lenyűgöző akaraterő, kitartás, szívósság jellemzi őket, különösen a maguk által választott célok véghezvitelével kapcsolatosan.

Kreativitás:

Gyakori, hogy olyan érdeklődési területtel, hobbival rendelkeznek, amely terén kimagasló teljesítményt érnek el. Mivel gyermekkoruk óta arra kényszerülnek, hogy észlelési zavarukat kompenzálják, igen eredeti és egyedi, a kortársceoporthoz tartozóktól eltérő megoldásokat találnak ki bizonyos problémákra. (Például egy vizsgálatomban szereplő diszlexiás, az érettségig elégséges eredményt elérő fiú új, matematikailag bizonyítható(!) verziót talált ki a Pythagorasz-tételre.) Kiemelkedően jó problémamegoldó képességüket, fantáziagazdagságukat, önálló és produktív gondolkodásmódjuk, feltűnő mértékű kreativitásuk és találékonyságuk teszi lehetővé. Fontos tényező számukra az, hogy szociális környezetük felismerje és fejlessze azt, amiben átlag feletti teljesítményt nyújtanak, mert ez válhat későbbi pályaválasztásuk szempontjából meghatározó tényezővé.

Fejlett humorérzék:

Gyakran néhány éves korukban feltűnik ez a tulajdonságuk. Többükönél megfigyelhető, hogy már két és fél, három éves korukban hang- és szókombinációk révén szócicceket, rövid, sorvégi rímeket tartalmazó versiket, szokatlan hangzású új névszokat alkotnak, valamint az egyes szavak toldalékait szándékosan megváltoztatva használják azokat

Verbális intelligencia:

Ugyancsak gyakori jelenség a hiperkinetikus gyermekeknél a feltűnően magas verbális intelligencia. Általában igen jó nyelvérzékkel rendelkeznek. Többségükre jellemző a megkésett beszédfejlődés: kettő, kettő és fél éves korukban szólalnak csak meg, azonban fokozatok nélkül azonnal egész mondatok, a nyelvtani struktúrák helyes használata jellemzi beszédüket.

Ahol a többségtől eltérő gondolkodásmóddal, magatartással és értékekkel rendelkező gyermekeket (és felnőtteket) kirekesztik, megbélyegzik, mint az a mai Magyarországon sajnálatosan gyakori jelenség, ott a többségi társadalommal van nagy baj. Pedig ezek a fiatalok nem vágnak többre, csak arra, hogy életésélyt kapjanak, és embernek tekintsék őket, ne pedig tanulásra és munkára képtelen, haszontalan „csődtömegnek”. Személyük révén még több alkalma nyílik a ma emberének a másság megismerésére és elfogadására, a tolerancia és az empátia gyakorlására.